

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БЕЗВІН ЮЛІЯ ГЕННАДІЇВНА

УДК 378. 091. 313 : 811. 111 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій Київського національного лінгвістичного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент
БОРЕЦЬКА Ганна Едуардівна,
Київський національний лінгвістичний
університет,
доцент кафедри методики викладання іноземних
мов й інформаційно-комунікаційних технологій

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ЛАБІНСЬКА Богдана Ігорівна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
завідувач кафедри іноземних мов для
гуманітарних факультетів

кандидат педагогічних наук, доцент
ПЛОТНІКОВ Євгеній Олександрович,
Ніжинський державний університет імені
Миколи Гоголя,
доцент кафедри прикладної лінгвістики

Захист відбудеться "29" травня 2018 р. о 12⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.01 у Київському національному лінгвістичному університеті за адресою 03150 м. Київ, вул. Лабораторна 5/17.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (03150, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73).

Автореферат розісланий "27" квітня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Б. Бігич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Світоглядним та прагматичним напрямом розвитку сучасного суспільства є активізація міжкультурної комунікації в усіх сферах діяльності, що є неможливим без підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі навчання іноземних мов (ІМ). Відповідно, тенденції розвитку європейської та вітчизняної освіти вимагають підвищення уваги до процесу навчання майбутніх викладачів ІМ.

Рекомендації Комітету з питань освіти при Раді Європи щодо процесу формування **соціокультурної компетентності (СКК)** та рівня її сформованості у майбутніх викладачів англійської мови (АМ) відображені в вітчизняних програмах навчання АМ для магістратури університетів та інститутів ("Рекомендації Комітету", 2003; Воробйова, 2012; Ніколаєва, Бориско 2012; Цибка, 2012; Багацька, 2013; Кобякова, 2013). У нормативних документах наголошується провідна роль соціокультурного компонента навчання АМ у складі лінгвосоціокультурної компетентності, опанування яким забезпечує володіння студентами АМ як засобом пізнання культури англійськомовних країн й засобом міжкультурної комунікації в професійних, наукових, особистих та інших цілях.

Особливої актуальності набуває необхідність навчати орієнтуватись у великих обсягах соціокультурної інформації про події та явища, критично її оцінювати та здійснювати пошук необхідних нових знань.

Зважаючи на вимоги програми, ефективним засобом формування СКК у майбутніх викладачів АМ вважаємо проектну діяльність, а саме **інформаційно-дослідницький проект (ІДП)**, виділений Є. С. Полат (2000). Інформаційна складова ІДП передбачає пошук соціокультурної інформації, дослідницька – проведення дослідження соціокультурного явища шляхом визначення проблеми і завдань, формулювання гіпотези їх вирішення, обговорення методів дослідження, збір, систематизацію та аналіз отриманих даних, підведення підсумків, оформлення кінцевого результату, висунення нових проблем дослідження.

У якості джерела актуальної соціокультурної інформації для опрацювання у процесі реалізації ІДП пропонуємо використовувати статті-новини, які містяться на англійськомовних веб-сайтах газетних та журнальних видань у мережі Інтернет.

Результати проведеного нами анкетування показали, що 78,1 % викладачів АМ використовують проектну діяльність з метою формування СКК, та здійснення проектною діяльністю мотивує 62,8 % студентів. Однак, лише 34,3 % викладачів аналізують соціокультурні події, що відбулися у світі останнім часом, на заняттях з АМ у межах кожної теми програми. При цьому 71,8 % викладачів не використовують соціокультурну інформацію, що міститься у статтях-новинах, розміщених на англійськомовних веб-сайтах газетних та журнальних видань. Аналізуючи результати проведеного анкетування, ми дійшли висновку, що необхідним є залучення статей-новин у якості джерела соціокультурної інформації для формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході здійснення проектною діяльністю.

У контексті методичних досліджень формування СКК у закладах освіти різного типу досліджується багатьма вченими: Д. Хаймс (1971), І. Л. Бім (1977), М. Каналі (1983), А. Д. Райхштейн (1986), Р. Ладі (1989), Е. М. Верещагін, В. Г. Костомаров (1990), П. В. Сисоєв (1991), Н. Брукс (1992), Ж. Зараті (1997),

М. Байрам (1998), К. Крамш (1998), Р. Фішер (1998), С. Люхтенберг (1999), О. Б. Гарнопольский, Н. К. Складенко (2000), О. О. Миролубов (2001), Дж. Лантольф (2013).

Питання формування СКК у студентів мовних закладів вищої освіти (ЗВО) вивчають В. П. Фурманова (1994), Н. Б. Ішханян (1996), Н. Ф. Бориско (1997), О. В. Кавнатська (1999), Г. Н. Хан (1999), Н. В. Янкіна (1999), Т. О. Яхнюк (2002), С. І. Ісак (2003), Л. П. Рудакова (2004), О. В. Бирюк (2006), М. Л. Писанко (2008), Н. Г. Білоцерковська (2009), Н. А. Сушкова (2009), І. Ю. Голуб (2010), Т. В. Починок (2012), Ю. І. Трикашна (2014) та інші. Процес формування СКК у студентів немовних ЗВО розглянуто у працях таких науковців, як В. М. Топалова (1998), О. О. Глущенко (2009) та інших.

Проте питання формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації проектної діяльності не було теоретично та практично розробленим, зокрема відсутня відповідна методика.

Отже, **актуальність** теми дослідження зумовлена потребою суспільства у кваліфікованих фахівцях у галузі вищої освіти, зокрема, майбутніх викладачів АМ, та необхідністю у розробці науково обґрунтованої методики формування СКК у майбутніх викладачів АМ, яка б задовольняла вимогам чинних програм щодо сформованості належного рівня СКК у майбутніх викладачів АМ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: вибір напрямку дослідження пов'язаний з колективною науковою темою кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету "Методика навчання іноземних мов і культур у системі неперервної освіти" (протокол № 5 від 26 жовтня 2015 р.) та вимогами до оволодіння АМ, що зазначені в чинних робочих навчальних програмах. Тему дисертації затверджено Вченою Радою Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 14 від 4 квітня 2016 р. та Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1036 від 27 квітня 2016 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичній розробці й експериментальній перевірці ефективності методики формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови у ході реалізації проектної діяльності засобами інформаційно-дослідницького проекту.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких **завдань**:

1) розглянути історію дослідження соціокультурного компоненту у навчанні ІМ та вимоги відповідних освітніх документів щодо рівня сформованості СКК з метою обґрунтування теоретичних засад формування СКК у майбутніх викладачів АМ, а також для конкретизації поняття СКК у складі лінгвосоціокультурної компетентності, її змісту та мети формування;

2) охарактеризувати статті-новини, які розміщені на англійськомовних веб-сайтах газетних та журнальних видань, як матеріал для формування СКК;

3) розглянути проектну діяльність, зокрема особливості використання ІДП, у процесі формування СКК у майбутніх викладачів АМ;

4) визначити критерії відбору англійськомовних веб-сайтів та статей-новин для формування СКК у майбутніх викладачів АМ та здійснити відповідний відбір;

5) розробити систему вправ для формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації ІДП та описати модель навчального процесу з використанням розробленої системи вправ, а також експериментально перевірити ефективність організації та проведення навчання за розробленою методикою формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації ІДП та укласти методичні рекомендації щодо підготовки та проведення такого навчання для майбутніх викладачів АМ.

Об'єкт дослідження – процес формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності.

Предмет дослідження – методика формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови у процесі реалізації інформаційно-дослідницького проекту.

Вирішення поставлених завдань потребувало застосування таких **методів дослідження**: *теоретичних* – вивчення та критичний аналіз наукової літератури з методики навчання ІМ і культур, педагогіки, психології, лінгвістики, журналістики з метою визначення теоретичних передумов формування СКК у майбутніх викладачів АМ; аналіз навчальних програм з практики усного та писемного АМ для визначення цілей та змісту формування СКК у майбутніх викладачів АМ; моделювання навчального процесу з використанням комплексу вправ для формування СКК у майбутніх викладачів АМ; *емпіричних* – проведення анкетування викладачів АМ у ЗВО та студентів з метою дослідити ефективність наявної методики формування СКК; *експериментально-статистичних* – проведення експериментального дослідження з метою перевірки ефективності запропонованої методики; застосування методів математичної статистики для обробки та аналізу результатів експериментального навчання і перевірки достовірності експериментальних даних проведеного дослідження.

На захист виносяться такі наукові **положення**:

1. Успішне формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації ІДП можливе за умови урахування сучасних вимог до процесу формування СКК: поставленої мети (формування СКК як складника лінгвосоціокультурної компетентності), визначеного змісту формування СКК (на основі змісту СКК в програмах), організації навчального процесу шляхом виконання проектних вправ, спрямованих на пошук, дослідження та критичне осмислення соціокультурної інформації у ході реалізації ІДП.

2. Ефективному формуванню СКК сприяє застосування в навчальному процесі спеціально відібраного лінгвосоціокультурного текстового матеріалу, основною одиницею якого виступають статті-новини, розміщені на англійськомовних веб-сайтах газетних та журнальних видань, які мають значний методичний потенціал для осмислення соціокультурної інформації з метою формування СКК у майбутніх викладачів АМ завдяки наявності в них лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, до яких відносяться ціннісні орієнтації, інтерпретації та конкретні цілі мовця.

3. Досягнення мети формування СКК у майбутніх викладачів АМ забезпечується системою вправ, яка складається із трьох груп вправ у кореляції з етапами ІДП та підгруп вправ у відповідності зі стадіями ІДП. До системи входять групи вправ для: введення до ІДП (Г 1.1), планування проектної діяльності за темою ІДП (Г 1.2), отримання соціокультурних знань та формування соціокультурних вмінь (Г 2.1),

формування вмінь формулювати гіпотезу та антигіпотезу ІДП (Г 2.2), формування вмінь у використанні архівних статей-новин та інших джерел відносно соціокультурного явища, що досліджується (Г 2.3), розвитку здатності та готовності критично осмислювати соціокультурне явище, що досліджується (Г 2.4), формування вмінь формулювати та оформлювати результати проведеного інформаційного дослідження (Г 2.5), формування вмінь презентувати кінцевий продукт ІДП (Г 3.1), формування вмінь рефлексії та оцінювання результатів ІДП (Г 3.2).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у ньому *вперше: теоретично обґрунтовано і розроблено* методику формування СКК у майбутніх викладачів АМ у процесі реалізації ІДП; *удосконалено критерії відбору* англomовних веб-сайтів газетних та журнальних видань, зокрема, до вже існуючих у науковій літературі додано критерій методичного потенціалу навігації, та *критерії відбору* статей-новин для формування СКК у майбутніх викладачів АМ у процесі реалізації ІДП, зокрема, запропоновано критерій наявності потенціалу до критичного осмислення; *подальшого розвитку набула* розробка критеріїв оцінки рівня сформованості досліджуваної компетентності.

Практичне значення дослідження полягає у: відборі навчальних матеріалів – статей-новин на англomовних веб-сайтах газетних та журнальних видань, які містять актуальну соціокультурну інформацію про події, що відбулися у світі, та ставлення авторів до них; розробці комплексу вправ для формування СКК у майбутніх викладачів АМ; створенні моделі та укладанні методичних рекомендацій щодо організації відповідного навчання.

Розроблену методику **впроваджено** у навчальний процес Херсонського державного університету (протокол засідання кафедри англійської мови та методики її викладання № 13 від 11 травня 2016 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол засідання кафедри практики англійської мови та методики її викладання № 10 від 19 травня 2016 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (протокол засідання кафедри германської філології № 10 від 25 травня 2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного дослідження оприлюднено на *міжнародних* науково-практичних конференціях: "Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики у контексті євроінтеграції" (Київський національний лінгвістичний університет, 2006 р.), "Іноземна мова професійного спрямування як складова підготовки дипломатів та фахівців у сфері зовнішніх зносин" (Дипломатична академія України при МЗС України, 2013 р.), "Україна і світ: діалог мов та культур" (Київський національний лінгвістичний університет, 2014 р.), "Современные проблемы науки и образования" (Будапешт, 2014 р.), "Етнічна самосвідомість та крос-культурна взаємодія сучасної молоді" (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2015 р.), "Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі" (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2016 р.), "Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість" (Національний університет "Острозька академія", 2016 р.), "Актуальні питання методики викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах розбудови сучасної школи" (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2017 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 10 статтях, шість з яких розміщені у фахових виданнях України та за кордоном, трьох тезах доповідей та наукових конференціях, а також у одній праці апробаційного характеру.

Особистий внесок дисертанта. У працях [9; 11] автору належить розробка етапів проекту та укладання вправ.

Структура й обсяг дисертації. Структура й обсяг дисертації зумовлені її цілями і завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (I том – 216 сторінок) та 23 додатки (II том – 240 сторінок). Повний обсяг дисертації – 456 сторінок. Список використаних джерел розміщений на 31 сторінці і налічує 286 найменувань, з яких 243 – українською і російською, 50 – англійською і німецькою мовами. Робота містить 23 таблиці та 3 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **першому розділі** дисертації "Теоретичні передумови формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності" на основі аналізу існуючих досліджень поняття СКК та вимог програм уточнено поняття СКК, визначено зміст та сформульовано мету формування СКК у майбутніх викладачів АМ; надано характеристику статей-новин як матеріалу для формування СКК у майбутніх викладачів АМ; обґрунтовано доцільність використання ІДП як засобу формування СКК у майбутніх викладачів АМ.

У нашому дослідженні розуміємо **СКК** як знання національно-культурної специфіки країни мови, що вивчається, здатність адекватно розуміти та інтерпретувати соціокультурну інформацію, отриману з різноманітних джерел та здатність ефективно її використовувати у міжкультурній комунікації.

З огляду на значне розповсюдження технологій медійного мовленнєвого впливу на аудиторію було розглянуто питання використання спеціально відібраного навчального матеріалу – статей-новин, які розміщені на англійськомовних веб-сайтах газетних та журнальних видань, з метою формування СКК у майбутніх викладачів АМ. **Стаття-новина** визначена нами як публіцистичний твір в журналі чи газеті, який характеризується стислим викладом ключової інформації щодо певної події, містить її інтерпретацію та має інформаційно-аналітичну сутність.

У результаті вивчення відповідних наукових джерел до методичних передумов формування СКК у майбутніх викладачів АМ віднесено: 1) розвиток здатності та готовності використовувати АМ як засіб спілкування; 2) розвиток критичного мислення, необхідного для аналізу соціокультурних явищ та формування толерантного ставлення до суперечливих соціокультурних явищ; 3) формування СКК інтегровано з мовленнєвими компетентностями у читанні, аудіюванні, говорінні та на письмі; 4) підвищення професійної значущості сформованої СКК.

На основі проаналізованих поглядів науковців стосовно компонентного змісту СКК та зазначених у програмах вимог до рівня її сформованості, до змісту СКК у навчанні майбутніх викладачів АМ нами було визначено зміст СКК, до якого віднесено такі компоненти: 1) соціокультурні знання (соціокультурного фону, тем "табу" і "безпечних" тем спілкування); 2) соціокультурні вміння (критичного читання

статей-новин на англomовних веб-сайтах газетних та журнальних видань, критичного мислення для аналізу соціокультурного явища); 3) здатність і готовність до міжкультурного спілкування.

Ефективне формування компонентів змісту СКК у майбутніх викладачів АМ можливе за умови використання проектної діяльності, зокрема у ході реалізації ІДП. Слідом за Н. Ф. Коряковцевою, під **проектною діяльністю** розуміємо комплексний вид навчальної діяльності, спрямований на інтегративне використання різних видів іншомовного мовленнєвого спілкування з метою вирішення певних конструктивно-практичних, інформаційних, дослідницьких, сценарних та інших проблемних та творчих задач.

У нашому дослідженні ІДП визначаємо як тип проекту, що передбачає самостійні, цілеспрямовані та впорядковані пошук та обробку інформації стосовно певного явища з використанням дослідницьких методів, а також оформлення та презентацію отриманих результатів.

Формування СКК відбувається завдяки послідовності дій, які виконує майбутній викладач АМ у ході реалізації ІДП:

1) створення ідеї проекту, вибір підтеми та ознайомлення з вимогами до кінцевого продукту інформаційного дослідження – доповіді з мультимедійною підтримкою з використанням Power Point;

2) складання плану проекту та підготовка до проекту;

3) реалізація роботи на всіх етапах проекту із застосуванням самостійно обраних методів та засобів роботи, відбір лінгвосоціокультурного матеріалу для дослідження;

4) виготовлення та презентація кінцевого продукту;

5) підведення підсумків проекту.

У **другому розділі** дисертації "Методика формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності" шляхом відбору навчального матеріалу за визначеними нами критеріями відбору веб-сайтів англomовних газетних та журнальних видань і статей-новин, розробки системи вправ, укладання моделі навчання розроблено методичку формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації ІДП.

До критеріїв відбору, на основі яких пропонуємо здійснювати відбір англomовних веб-сайтів газетних та журнальних видань, віднесено: 1) автентичність; 2) доступність; 3) функціонально-цільова обумовленість; 4) достовірність розміщеної інформації; 5) актуальність; 6) місце в рейтингах популярності; 7) методичний потенціал навігації. Відбір статей-новин пропонуємо здійснювати за критеріями: 1) соціокультурної цінності; 2) актуальності та новизни; 3) інформативності; 4) мотиваційного потенціалу; 5) функціонально-цільової обумовленості; 6) наявності потенціалу до розвитку критичного мислення.

Відповідно, нами здійснено відбір 80 веб-сайтів з загальної кількості проаналізованих 250, а також 104 статті-новини із загальної кількості проаналізованих 350 статей-новин з веб-сайту <http://breakingnewsenglish.com/>, веб-сайтів газетних видань "The New York Times", "The Guardian" та "NBC News". Кількість відібраних веб-сайтів та статей-новин є достатньою для забезпечення навчального процесу формування СКК у майбутніх викладачів АМ у процесі реалізації ІДП.

Визначені нами теоретичні передумови формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації ІДП та проведений відбір навчального матеріалу дозволили нам розробити відповідну систему вправ.

У представлених науковцями системах вправ, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності у процесі реалізації ІДП, компоненти системи вправ співвідносяться з етапами проекту (Тітова, 2001; Стрілець, 2010; Чуфарлічева, 2010; Устименко, 2016). Слідом за Ю. А. Рибінською (2013), у цьому дослідженні використовуємо такі етапи ІДП: 1) підготовчий; 2) виконавчий; 3) завершальний. Кожен етап ІДП має *стадії* – структурні частини етапу проекту, які вирішують певні завдання цього етапу (С. Хайнс, 1989; Т. Хатчінсон, 1993).

Метою **підготовчого етапу ІДП** є вмотивувати майбутніх викладачів АМ до вивчення теми ІДП та роботи над ІДП. На цьому етапі має відбутись використання набутих раніше соціокультурних знань шляхом *читання, слухання та обговорення* лінгвосоціокультурного матеріалу, пробудження інтересу до отримання нових соціокультурних знань, до предмету спілкування шляхом прогнозування змісту нового лінгвосоціокультурного матеріалу з підтеми, яку планують досліджувати з опорою на попередні знання і мовленнєвий досвід, пробудження інтересу до проектної діяльності шляхом укладання плану ІДП *письмово*.

Метою **виконавчого етапу ІДП** є навчити знаходити та зіставляти лінгвосоціокультурний матеріал з різних джерел, організувати його та критично оцінювати. Цей етап передбачає роботу з новим лінгвосоціокультурним матеріалом та отримання нової соціокультурної інформації. На виконавчому етапі має відбутись: 1) пошук, відбір та критичне *читання* статей-новин на англomовних веб-сайтах газетних та журнальних видань, які містять актуальну та цікаву для майбутнього викладача АМ соціокультурну інформацію з обраної підтеми; 2) осмислення та *обговорення* вилучених ідей, *написання* ессе; 3) проведення додаткового дослідження з обраної підтеми у проектних групах з інших джерел соціокультурної інформації, наприклад, у *читанні* енциклопедичних видань, інтернет-ресурсів або в *аудіюванні* шляхом перегляду науково-популярних передач, наприклад, BBC Horizon Series.

Метою **завершального етапу ІДП** є активізація набутих раніше стратегічних вмінь готувати *письмово* та *усно* проводити презентацію кінцевого продукту проекту та вміння давати оцінку проектній діяльності *усно* та *письмово*.

В розробленій системі вправ **три етапи ІДП** корелюють з **трьома підсистемами вправ**: 1) підсистема вправ, спрямованих на введення до ІДП (реалізується на підготовчому етапі ІДП); 2) підсистема вправ, спрямованих на виконання завдань ІДП (реалізується на виконавчому етапі ІДП); 3) підсистема вправ, спрямованих на презентацію кінцевого продукту та підведення підсумків ІДП (реалізується на завершальному етапі ІДП).

Визначені нами **стадії ІДП** корелюють з **групами** вправ трьох підсистем. Завдання груп та підгруп вправ спрямовані на виконання завдань стадій ІДП.

Під час **першого етапу ІДП – підготовчого на стадії 1.1 введення до ІДП** має відбутись: 1) актуалізація набутих раніше соціокультурних знань; 2) формування проектних груп; 3) ознайомлення з метою ІДП, структурою ІДП, метою кожного етапу ІДП; 4) ознайомлення з джерелами соціокультурної інформації для реалізації

ІДП; 5) визначення підтем, які є найбільш цікавими для проведення інформаційного дослідження; на **стадії 1.2 планування ІДП** відбувається зазначення та обговорення завдань ІДП.

Другий етап ІДП – виконавчий має чотири стадії. **Стадія 2.1 проведення базового дослідження соціокультурного явища** має такі завдання: 1) навчати відбирати статті-новини, які мають цінність для проведення інформаційного дослідження; 2) формувати вміння у критичному читанні статей-новин та оцінюванні упередженості думок; **стадія 2.2 формулювання гіпотези / антигіпотези** має на меті навчати формулювати гіпотезу та антигіпотезу ІДП з наданням аргументів / контраргументів на основі прочитаних та проаналізованих статей-новин; **стадія 2.3 проведення додаткового інформаційного дослідження** має завдання навчати знаходити та зіставляти інформацію про соціокультурне явище з інших джерел, окрім англomовних веб-сайтів газетних та журнальних видань, та організувати її для перевірки висунутої гіпотези; **стадія 2.4 створення кінцевого продукту ІДП** передбачає виконання таких завдань: 1) формувати вміння критичного мислення для оцінки соціокультурного явища, що досліджується з метою представлення її у "соціокультурній матриці"; 2) навчати формулювати результати проведеного інформаційного дослідження та оформлювати кінцевий продукт ІДП за визначеними критеріями.

На третьому етапі ІДП – завершальному на **стадії 3.1 презентації кінцевого продукту ІДП** відбувається: 1) презентація кінцевого продукту проекту; на **стадії 3.2 підведення підсумків ІДП** має відбутися оцінка кінцевого продукту за визначеними критеріями, обговорення та оцінка ІДП.

Таблиця 1

Кореляція етапів інформаційно-дослідницького проекту та системи вправ для формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови

Етап ІДП	Підсистема вправ	Стадія ІДП	Групи та підгрупи вправ
Підготовчий	Підсистема вправ, спрямованих на підготовку до ІДП	1.1. Стадія введення до ІДП	Група вправ 1.1 для введення до ІДП: Підгрупа вправ 1.1.1 для актуалізації соціокультурних знань Підгрупа вправ 1.1.2 для формування вмінь у читанні статей-новин з метою ознайомлення з проблематикою ІДП та формуванням проектних груп Підгрупа вправ 1.1.3 для ознайомлення зі структурою ІДП Підгрупа вправ 1.1.4 для отримання знань про джерела соціокультурної інформації для реалізації ІДП Підгрупа вправ 1.1.5 для визначення соціокультурного явища для проведення інформаційного дослідження
		1.2. Стадія планування ІДП	Група вправ 1.2 для планування проектної діяльності за темою ІДП

Етап ІДП	Підсистема вправ	Стадія ІДП	Групи та підгрупи вправ
Виконавчий	Підсистема вправ, спрямованих на виконання завдань ІДП	2.1. Стадія проведення базового дослідження соціокультурного явища	Група вправ 2.1 для отримання соціокультурних знань та формування соціокультурних вмінь: Підгрупа вправ 2.1.1 для формування пошукових вмінь Підгрупа вправ 2.1.2 для формування вмінь критичного оцінювання відібраного текстового матеріалу
		2.2. Стадія формулювання гіпотези / антигіпотези дослідження	Група вправ 2.2 для формування вмінь формулювати гіпотезу та антигіпотезу ІДП
		2.3. Стадія проведення додаткового інформаційного дослідження	Група вправ 2.3 для формування вмінь у використанні архівних статей-новин та інших джерел відносно соціокультурного явища, що досліджується
		2.4. Стадія створення кінцевого продукту ІДП	Група вправ 2.4 для розвитку здатності та готовності критично осмислювати соціокультурне явище, що досліджується
			Група вправ 2.5 для формування вмінь формулювати та оформлювати результати проведеного інформаційного дослідження
Завершальний	Підсистема вправ, спрямованих на презентацію кінцевого продукту та підведення підсумків ІДП	3.1. Стадія презентації кінцевого продукту ІДП	Група вправ 3.1 для формування вмінь презентувати кінцевий продукт ІДП
		3.2. Стадія підведення підсумків ІДП	Група вправ 3.2 для формування вмінь рефлексії та оцінювання результатів ІДП

Умовні позначення до *таблиці 1*:

ІДП – інформаційно-дослідницький проект

На першому етапі ІДП – підготовчому – виконуються групи та підгрупи вправ першої підсистеми вправ, спрямованих на підготовку до ІДП. Зазначимо групи, підгрупи вправ та наведемо приклади.

Група вправ 1.1 для введення до ІДП.

Підгрупа вправ 1.1.1 для актуалізації соціокультурних знань.

Приклад 1. Рецептивно-продуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально та фронтально, з опорою на таблицю, в аудиторії.

Інструкція: А. Consider the criteria for wicked problems given in the news article <http://www.theguardian.com/social-enterprise-network/2012/jun/08/wicked-problems> and make your own list of socio-cultural controversial issues, related to the topics that you have learnt during your University Years. For example: urbanization, carrying the guns, drug legalization, death penalty, immigration, space exploration, etc. Fill the issues in the table below. Speak about positives and negatives of each issue.

Controversial Issue	Positive	Negative

Підгрупа вправ 1.1.2 для вмінь у читанні статей-новин з метою ознайомлення з проблематикою ІДП та формуванням проектних груп.

Приклад 2. Рецептивно-продуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** у групах, без опори, в аудиторії.

Інструкція: Read individually the news articles that you have chosen from the given list of the news article headlines in Appendix B. Form the groups of four according to the same articles you have chosen. These will be your groups to work on "Our Planet, Our Home in the Eyes of Mass Media" Project. Discuss the news articles in your project groups.

Підгрупа вправ 1.1.3 для ознайомлення зі структурою ІДП.

Приклад 3. Рецептивно-продуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально, без опори, в аудиторії.

Інструкція: А. Study the stages of Information and Research type of Project.

Information and Research Project comprises: 1) Observation or Statement of the Question (Why is this happening this way?); 2) Hypothesis or Possible Answer to the Question; 3) Experiment Design or Experimentation to check the Hypothesis (this stage might be missing if it is not a scientific experiment); 4) Data Gathering; 5) Analysis of Data; 6) Conclusion. **В.** Write down the aims of each stage.

Підгрупа вправ 1.1.4 для отримання знань про джерела соціокультурної інформації для реалізації ІДП.

Приклад 4. Продуктивна, комунікативна. **Виконується:** у групах, без опори, в аудиторії.

Інструкція: Can you think of any other subtopics of "Our Planet, Our Home in the Eyes of Mass Media" Project, related to socio-cultural aspects of life in different countries? Brainstorm the possible subtopics and shortlist them. Where can you get the information on these subtopics?

Підгрупа вправ 1.1.5 для визначення соціокультурного явища для проведення інформаційного дослідження.

Приклад 5. Репродуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально та фронтально, з опорою, в аудиторії.

Інструкція: Recollect the list of possible subtopics of "Our Planet, Our Home in the Eyes of Mass Media" Project. Which ones seem to be the most interesting to study in Information and Research Project? Agree on one subtopic for your group. (You may as well feel like changing it later). What is controversial about the subtopic to do a research on? Talk about controversy, using the examples from the Useful Language Box.

Група вправ 1.2 для планування проектної діяльності за темою ІДП.

Приклад 6. Рецептивно-репродуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** у групах, з опорою на таблицю, в аудиторії.

Інструкція: Using the sample project activities given in Project Task 3 make your own project timetable. Define the time span and assign the people to the activities.

№	Project Activity	Time Span	Due Person	Done (+)

На другому етапі проекту – виконавчому – представлені групи та підгрупи вправ другої підсистеми вправ. Зазначимо групи, підгрупи вправ та наведемо приклади.

Група вправ 2.1 для отримання соціокультурних знань та формування соціокультурних вмінь.

Підгрупа вправ 2.1.1 для формування пошукових вмінь.

Приклад 7. Рецептивно-репродуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально, без опори, поза аудиторією.

Інструкція: Search the news websites of the UK and the USA to find more news articles related to the subtopics of your project groups, which give opinions of different authors. Make a list of news articles headlines and the adjusting links to the other news articles (given at the end of the news articles) about the subtopic.

News Article Link + Article Headline	Adjusted Link + Article Headline

Підгрупа вправ 2.1.2 для формування вмінь критичного оцінювання відібраного текстового матеріалу.

Приклад 8. Рецептивно-репродуктивна, комунікативна. **Виконується:** індивідуально, у групах, без опори, поза аудиторією.

Інструкція: Read one more article "Climate Change Might Just Be Driving the Historic Cold Snap" and answer the questions in your project groups:

1. Is this article fair and balanced?
2. In what ways is this article biased?
3. Can you see oversimplification/ slippery slope arguments/ "Two wrong make a right"?

Група вправ 2.2 для формування вмінь формулювати гіпотезу та антигіпотезу ІДП.

Приклад 9. Рецептивно-репродуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально, без опори, поза аудиторією.

Інструкція: Make a Hypothesis of your research on a chosen subtopic, based on the news articles you have read before. For this, you can recollect the arguments (main ideas) of the articles.

Група вправ 2.3 для формування вмінь у використанні архівних статей-новин та інших джерел відносно соціокультурного явища, що досліджується.

Приклад 10. Рецептивно-репродуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально та фронтально, без опори, в аудиторії.

Інструкція: It's essential to see how different countries treat the issue of Climate Change. Here are two news articles from archives, one about the USA and another one is about Ukraine. Read them and say if the attitude to the Climate Change is the same or not.

Група вправ 2.4 для розвитку здатності та готовності критично осмислювати соціокультурне явище, що досліджується.

Підгрупа вправ 2.4.1 для формування вмінь критичної оцінки соціокультурного явища, що досліджується, з метою представлення його у "соціокультурній матриці".

Приклад 11. Рецептивно-продуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально та фронтально, з опорою на таблицю, поза аудиторією та в аудиторії.

Інструкція: Based on the Hypothesis check, analyze the socio-cultural phenomenon of your subtopic critically. Organize the information about the socio-cultural phenomenon into the socio-cultural matrix below.

Socio-Cultural Matrix

Critical Thinking Skills	Question to Answer	Socio-Cultural Information
Prior Knowledge	Give an example of... What do you already know about?	
Where It can be Applied	How can one use this in (...)/ for (...) How can it be applied in real life?	
Understanding	Explain why ... ? Why is it important ... ? What's the use of ... ?	
Analysis	What ... means? What comprises ... ? What will happen, if... What are the strengths and weaknesses of ... ?	
Synthesis	What are the possible solutions to ... ? Do you agree with the statement ... ? How can you prove your idea?	
Opinion	Which argument is the best and why? Compare this and that, based on ...	
Prediction/Forecast	What do you think will happen next, in terms of... ?	

Група вправ 2.5 для формування вмінь формулювати та оформлювати результати проведеного інформаційного дослідження.

Приклад 12. Продуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** у групах, без опори, в аудиторії.

Інструкція: You have researched the news websites in the UK and the USA, using the Internet, current media and academic sources. You have chosen one aspect which your project group considers to be the most interesting, studied it in detail. Allocate the tasks for everyone in your group to prepare the end product. Write what will be done by: 1) Student A; 2) Student B, etc.

На третьому етапі проекту – завершальному – виконуються групи та підгрупи вправ третьої підсистеми вправ, спрямованої на презентацію кінцевого продукту та підведення підсумків ІДП. Зазначимо групи, підгрупи вправ та наведемо приклади.

Група вправ 3.1 для формування вмінь презентувати кінцевий продукт ІДП.

Приклад 13. Продуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально, у групах, з опорою на таблицю, в аудиторії та поза аудиторією.

Інструкція: Prepare a 20-minute presentation for your group-mates using available visuals (PowerPoint, videos etc.). Plan your presentation carefully. Estimate the time. Prioritize the tasks. In groups write your names (Due Person) next to the activities in the sample list in the table below.

Група вправ 3.2 для формування вмінь рефлексії та оцінювання результатів ІДП.

Приклад 14. Продуктивна, комунікативна вправа. **Виконується:** індивідуально та фронтально, без опори, в аудиторії.

Інструкція: Recollect the project activities. Say which activities you find the most interesting, the least interesting, the most difficult, the least difficult, the most useful and the least useful.

Розроблена система вправ реалізується в межах однієї теми програми. Ефективність роботи майбутніх викладачів АМ з новим лівосоціокультурним матеріалом забезпечується завдяки паралельному виконанню складніших за специфікою ІДП вправ у такий спосіб: "**проектна вправа-зразок**" → "**проектна вправа**", де спочатку під керівництвом викладача майбутніми викладачами АМ виконується "проектна вправа-зразок", а потім виконується "проектна вправа" самостійно. Наявність "проектної вправи-зразку" підвищує швидкість розуміння завдань майбутніми викладачами АМ та є зразком виконання проектних вправ у міні-групах.

Нами визначено об'єкти, види, форми та інструменти контролю, які складають систему контролю та оцінювання ІДП з метою формування СКК у майбутніх викладачів АМ.

Поточний контроль у ході ІДП реалізується з боку викладача, підсумковий – в усіх трьох формах: з боку викладача, самоконтроль та взаємоконтроль. Для реалізації поточного контролю з боку викладача здійснюється спостереження викладача за діяльністю майбутніх викладачів АМ на заняттях під час виконання проектних вправ, з подальшим наданням коментарів щодо успішності їх виконання.

Для оцінки кінцевого продукту ІДП з боку викладача, у формі самоконтролю та взаємоконтролю нами запропоновано однакові об'єкти: 1) формулювання гіпотези та антигіпотези (зрозумілість, лаконічність; відповідність проведеному дослідженню соціокультурного явища); 2) кількість оброблених джерел та їх різноманітність; 3) ступінь самостійності висновків; 4) якість презентації (мовна правильність, структурованість, послідовність, логічність, доступність, ілюстративність); 5) практична значущість.

Створена система вправ була реалізована в комплексах вправ, інтегрованих у модель навчання у ході реалізації ІДП середньої тривалості, яка розрахована на 20 годин практичних аудиторних занять та 20 годин на позааудиторну самостійну роботу студентів та полягає у виконанні вправ груп системи відповідно до етапів ІДП та вправ підгруп системи у відповідності до стадій ІДП – у сумі 40 годин. Години розподіляються таким чином: I етап – 6 аудиторних годин; II етап – 10 аудиторних та 18 позааудиторних годин; III етап – 4 аудиторних та 2 позааудиторних години.

У **третьому розділі** дисертації "Експериментальна перевірка ефективності методики формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності" описано підготовку до проведення експерименту й організацію ходу експериментального навчання на прикладі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, представлено інтерпретацію результатів розробленої методики для формування СКК у майбутніх викладачів АМ засобами ІДП, показано обробку результатів методами математичної статистики, сформульовано методичні рекомендації щодо організації навчання на основі розробленої методики.

Методичний експеримент проводився в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка з березня по травень 2014 року та в Сумському державному університеті з лютого по квітень 2014 року. В експериментальному навчанні взяли участь 35 магістрантів.

На етапі підготовки до експериментального навчання було сформульовано таку гіпотезу дослідження: ефективне формування СКК у майбутніх викладачів АМ на заняттях з навчальної дисципліни "Практика усного та писемного мовлення" можливе за умов застосування розробленої системи вправ з використанням спеціально відібраного лінгвосоціокультурного навчального матеріалу; поетапної організації процесу формування СКК у майбутніх викладачів АМ відповідно до етапів ІДП; вибору та визначення оптимальної організації навчання, а саме визначення оптимальної послідовності виконання вправ підгруп на стадії введення до ІДП на підготовчому етапі.

До неварійованих чинників експериментального навчання за розробленою методикою належать: 1) приблизно однаковий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх викладачів АМ у обох експериментальних групах; 2) завдання перед- та післяекспериментальних зрізів; 3) система вправ для формування СКК засобами ІДП; 4) кількість годин для аудиторної та самостійної позааудиторної роботи; 5) відібраний навчальний лінгвосоціокультурний матеріал; 6) критерії оцінювання рівня сформованості СКК у майбутніх викладачів АМ; 7) експериментатор.

Варійованим чинником експериментального навчання була послідовність виконання вправ підгруп на стадії введення до ІДП на підготовчому етапі, яка представлена в *табл. 2*. В ЕГ-1 першими виконуються вправи підгрупи для ознайомлення зі структурою ІДП. В ЕГ-2 спочатку виконуються вправи для визначення соціокультурного явища для проведення інформаційного дослідження.

Таблиця 2

Варіанти методики експериментального навчання

Етапи навчання	Варіант А	Варіант Б
Етап І Підготовчий	Група вправ 1.1 для введення до ІДП	
	Підгрупа вправ 1.1.1 для актуалізації соціокультурних знань	
	Підгрупа вправ 1.1.2 для формування вмій у читанні статей-новин з метою ознайомлення з проблематикою ІДП та формуванням проектних груп	
	Підгрупа вправ 1.1.3 для ознайомлення зі структурою ІДП	Підгрупа 1.1.3 вправ для визначення соціокультурного явища для проведення інформаційного дослідження
	Підгрупа вправ 1.1.4 для визначення соціокультурного явища для проведення інформаційного дослідження	Підгрупа вправ 1.1.4 для ознайомлення зі структурою ІДП
	Підгрупа вправ 1.1.5 для отримання знань про джерела соціокультурної інформації для проведення ІДП	
	Група вправ 1.2 для планування проектної діяльності за темою ІДП	

Умовні позначення до *табл. 2*: ІДП – інформаційно-дослідницький проект

Проектна діяльність та кінцевий продукт не визначені нами у якості об'єктів контролю у ході експериментального навчання, оскільки для оцінки рівня сформованості СКК майбутніх викладачів АМ більш вагомими є ті, що відносяться до **змісту навчання**. Відповідно, до **об'єктів контролю** рівня сформованості СКК у майбутніх викладачів АМ нами віднесено: 1) соціокультурні знання; 2) соціокультурні вміння у критичному читанні; 3) вміння критичного мислення; 4) здатність і готовність до міжкультурного спілкування.

До **критеріїв контролю** рівня сформованості СКК у майбутніх викладачів АМ відносимо: 1) обізнаність стосовно актуальних подій у світі з виучуваної теми та "безпечних" тем спілкування; 2) правильність визначення: основної думки, вираженої експліцитно чи імпліцитно; збалансованості статті-новини; індуктивного та дедуктивного типів міркування; припущення автора; зверненості до: емоцій, авторитету, патріотизму, упереджень, співчуття, традицій; хибної аналогії, спрощення; 3) ефективність залучення раніше набутих соціокультурних знань, глибина аналізу, синтезу знань, адекватність оцінки ситуації, де можливо застосувати набуті знання, точність та аргументованість формулювання власного ставлення до соціокультурного явища, аргументованість прогнозу розвитку соціокультурного явища на основі набутих раніше знань; 4) адекватність відбору "безпечних тем" спілкування та доцільність їх використання в процесі спілкування; 5) ефективність використання соціокультурних знань у спілкуванні; 6) ступінь представленості переваг та недоліків обох сторін суперечливого соціокультурного явища при формулюванні власного ставлення до нього.

За правильне виконання завдань перед- і післяекспериментального зрізів для перевірки об'єктів контролю сформованості СКК за визначеними критеріями нараховуються бали у загальній кількості 100 балів.

Вертикальний характер експерименту надав змогу зробити висновок про загальну ефективність розробленої методики формування СКК. Горизонтальний характер експерименту полягав у тому, щоб порівняти результати навчання за двома варіантами методики, і допоміг визначити оптимальну організацію процесу формування СКК. Коефіцієнти навченості в групі ЕГ-1 (0,88), експеримент в якій проходив за варіантом методики А, і в групі ЕГ-2 (0,71), яка навчалась за варіантом Б, є вищими від достатнього коефіцієнта навченості 0,7 за В. П. Беспальком.

За результатами післяекспериментального зрізу спостерігаємо суттєве збільшення рівня розвиненості соціокультурних вмінь у критичному читанні (початковий рівень в ЕГ-1 становив 0,44, а в ЕГ-2 – 0,41, після- експериментальний рівень в ЕГ-1 становить 0,86, а в ЕГ-2 – 0,67) та рівня розвиненості здатності і готовності до міжкультурного спілкування (в ЕГ-1 він становить 0,89, а в ЕГ-2 – 0,77, у порівнянні з ЕГ-1 – 0,48 та ЕГ-2 – 0,39 до експерименту). Менш суттєво зросли показники рівня володіння соціокультурними знаннями (початковий рівень в ЕГ-1 становив 0,55, а в ЕГ-2 – 0,49, після- експериментальний рівень в ЕГ-1 становить 0,9, а в ЕГ-2 – 0,74) та рівня розвитку вмінь критичного мислення для оцінки соціокультурного явища (в ЕГ-1 він становить 0,85, а в ЕГ-2 – 0,64, у порівнянні з ЕГ-1 – 0,63 та ЕГ-2 – 0,47 до експерименту).

Таблиця 3

Узагальнені середні показники перед- і післяекспериментальних зрізів

Індекс групи	Показник за варіантом	Передексп. зріз	Післяексп. зріз	Приріст
ЕГ-1	А	0,53	0,88	0,35
ЕГ-2	Б	0,44	0,71	0,27

Умовні позначення до *табл. 3*:

ЕГ – експериментальна група

Зростання середнього коефіцієнта навченості в двох групах складає за варіантом методики А – 1,7 разів, за варіантом методики Б – 1,6 разів. Це свідчить про досягнення достатнього рівня сформованості СКК в обох групах і підтверджує ефективність запропонованої методики по вертикалі.

Більш ефективним слід вважати варіант А методики формування СКК у майбутніх викладачів АМ, оскільки загальний приріст в ЕГ-1 (0,35) є вищим, ніж в ЕГ-2 (0,27).

У *висновках* узагальнено основні теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження.

1. З метою обґрунтування методики формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації проектної діяльності досліджено розвиток наукової думки з проблеми формування СКК у майбутніх викладачів АМ та вимоги програм до рівня сформованості останньої. У результаті дослідження СКК визначено як знання національно-культурної специфіки країни мови, що вивчається, здатність адекватно розуміти та інтерпретувати соціокультурну інформацію, отриману з різноманітних джерел та здатність ефективно її використовувати у міжкультурній комунікації. Нами віднесено та описано такі компоненти змісту СКК у майбутніх викладачів АМ: 1) соціокультурні знання (про культуру і країну виучуваної мови, а саме соціокультурного фону; тем "табу" і "безпечних" тем спілкування); 2) соціокультурні вміння (критичного читання статей-новин, розміщених на англійських веб-сайтах газетних та журнальних видань; критичного мислення для аналізу соціокультурного явища); 3) здатність і готовність до міжкультурного спілкування (толерантність, неупередженість).

2. У ході розгляду особливостей статей-новин, обґрунтовано доцільність їх використання у якості джерела актуальної соціокультурної інформації, зважаючи на наявність потенціалу до критичного осмислення та формулювання власного неупередженого ставлення до соціокультурного явища. Нами уточнено поняття статті-новини, яку ми розуміємо як публіцистичний твір в журналі чи газеті, який характеризується стислим викладом ключової інформації щодо певної події, містить її інтерпретацію та має інформаційно-аналітичну сутність.

3. Ефективне формування СКК у майбутніх викладачів АМ можливе у ході реалізації проектної діяльності. У фокусі уваги дослідження знаходиться інформаційно-дослідницький тип проекту як ефективний засіб формування СКК у майбутніх викладачів АМ, який визначено нами як тип проекту, що передбачає самостійні, цілеспрямовані та впорядковані пошук та обробку інформації стосовно певного явища з використанням дослідницьких методів, а також оформлення та презентацію отриманих результатів.

4. З метою розробки методики формування СКК у майбутніх викладачів АМ проведено відбір джерел навчального матеріалу – англійських веб-сайтів газетних та журнальних видань за такими критеріями: 1) автентичність; 2) доступність; 3) функціонально-цільова обумовленість; 4) достовірність інформації; 5) актуальність; 6) місце у рейтингах популярності; 7) методичний потенціал навігації.

Для відбору статей-новин запропоновано такі критерії: 1) соціокультурної цінності; 2) актуальності та новизни; 3) інформативності; 4) урахування мотиваційного потенціалу; 5) функціонально-цільової обумовленості; 6) наявності потенціалу до критичного осмислення.

5. Теоретично обґрунтовано та розроблено систему вправ для формування СКК у майбутніх викладачів АМ засобами ІДП. У процесі розробки відповідної системи вправ було виділено етапи формування СКК у відповідності до етапів ІДП, в межах яких було визначено групи і підгрупи вправ, було здійснено розподіл типів і видів вправ відповідно до етапів формування СКК, визначено соціокультурні знання, вміння, здатність та готовність, які набуваються та формуються у кожній групі вправ.

Розроблено систему вправ, яка корелює з етапами та стадіями ІДП, і включає такі групи та підгрупи вправ: 1) група вправ 1.1 для введення до ІДП (підгрупа вправ для актуалізації соціокультурних знань; підгрупа вправ для формування вмінь у читанні статей-новин з метою ознайомлення з проблематикою ІДП та формуванням проектних груп; підгрупа вправ для ознайомлення зі структурою ІДП; підгрупа вправ для отримання знань про джерела соціокультурної інформації для реалізації ІДП; підгрупа вправ для визначення соціокультурного явища для проведення інформаційного дослідження); 2) група вправ 1.2 для планування проектної діяльності за темою ІДП; 3) група вправ 2.1 для отримання соціокультурних знань та формування соціокультурних вмінь (підгрупа вправ для формування пошукових вмінь; підгрупа вправ для формування вмінь критичного оцінювання відібраного текстового матеріалу); 4) група 2.2 вправ для формування вмінь формулювання гіпотези та антигіпотези ІДП; 5) група вправ 2.3 для формування вмінь використання архівних статей-новин та інших джерел відносно соціокультурного явища, що досліджується; 6) група вправ 2.4 для розвитку здатності та готовності критично осмислювати соціокультурне явище, що досліджується; 7) група вправ 2.5 для формування вмінь формулювати та оформлювати результати проведеного інформаційного дослідження; 8) група вправ 3.1 для формування вмінь презентувати кінцевий продукт ІДП; 9) група вправ 3.2 для формування вмінь рефлексії та оцінювання результатів ІДП. З метою практичної реалізації системи вправ розроблено комплекси вправ, структура та зміст яких відповідає структурі та змісту розробленої нами моделі навчання формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації ІДП.

З метою перевірки ефективності методики формування СКК у майбутніх викладачів АМ у ході реалізації ІДП проведено експериментальне навчання. В ході експерименту доведено, що ефективність формування СКК у майбутніх викладачів АМ можливе за умови обґрунтованого відбору лінгвосоціокультурного матеріалу, застосування відповідної системи вправ і оптимальної організації навчання.

Шляхом порівняння результатів перед- та після- експериментального зрізів відмічене зростання середнього коефіцієнта навченості за виділеними об'єктами контролю (соціокультурні знання, соціокультурні вміння у критичному читанні, вміння критичного мислення для оцінки соціокультурного явища та здатність і готовність до міжкультурного спілкування) та достатній рівень сформованості СКК в цілому у двох експериментальних групах. Середній коефіцієнт навченості в двох експериментальних групах склав: ЕГ-1 – 0,88, ЕГ-2 – 0,71.

На основі отриманих даних перед- та післяекспериментального зрізів щодо результативності двох варіантів методики (варіант А та варіант Б), які відрізняються послідовністю виконання вправ підгрупи для ознайомлення зі структурою ІДП та вправ підгрупи для визначення соціокультурного явища для дослідження на підготовчому етапі, виявлено, що більш ефективним слід вважати варіант А методики формування СКК у майбутніх викладачів АМ, оскільки після експериментального навчання саме за варіантом А майбутні викладачі АМ мають вищі показники рівня сформованості СКК: загальний приріст в ЕГ-1 (0,35) є вищим, ніж в ЕГ-2 (0,27), яка навчалась за варіантом Б.

Достовірність запропонованої нами методики підтверджено за допомогою методів математичної статистики. За результатами експерименту укладено методичні рекомендації.

Теоретичні і практичні результати роботи можуть бути використані у навчанні інших ІМ.

Основні положення дисертації висвітлено в таких **публікаціях** автора:

1. Безвін, Ю. Г. (2015а). Лінгвометодичні особливості електронних статей-новин у формуванні соціокультурної компетентності особистості. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 52, 79-83.

2. Безвін, Ю. Г. (2015b). Психолого-педагогічні передумови формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10(54), 3-10.

3. Безвін, Ю. Г. (2015c). Стаття-новина як джерело формування соціокультурної компетентності майбутнього викладача іноземних мов. *Придніпровський научний вестник*, 5(159), 62-68.

4. Безвін, Ю. Г. (2016а). Експериментальна перевірка ефективності методики формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної роботи. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету, Серія: Педагогіка та психологія*, 25, 55-66.

5. Безвін, Ю. Г. (2016b). Культурознавчий аспект у формуванні соціокультурної компетентності майбутніх викладачів англійської мови на основі рівневого підходу. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 53, 49-52.

6. Безвін, Ю. Г. (2016c). Основные методы обучения в процессе формирования социокультурной компетентности личности при изучении иностранных языков. *Современный научный вестник*, 17(264), 19-26.

7. Безвін, Ю. Г. (2016d). Система вправ для формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами інформаційно-дослідницького проекту. *Іноземні мови*, 3, 36-41.

8. Безвін, Ю. Г. (2016e). Формування соціокультурної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов у контексті науково-педагогічних досліджень. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*, 61, 171-174.

9. Подосиннікова, Г. І. і Безвін, Ю. Г. (2006). Використання методу проектів для формування професійно-педагогічної компетенції у студентів вищих мовних навчальних закладів. *Іноземні мови*, 1, 30-37.

10. Bezvin, I. G. (2014). The Problem of Developing Socio-Cultural Competence of Future University Teachers of English in Reading News Articles on the Internet News Sites Using Project work. *Science and Education a New Dimension, Pedagogy and Psychology*, 19, 7-9.

Праці *апробаційного* характеру:

11. Безвін, Ю. Г. і Подосиннікова, Г. І. (2017). *Controversial Issues: Forming Communicative Competence through Project Work = Суперечливі проблеми: формування комунікативної компетентностями засобами проектної роботи*. Суми, Україна: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Праці, які *додатково* відображають наукові результати дисертації:

12. Безвін, Ю. Г. (2013). Проблема формування лінгвосоціокультурної компетентності у процесі навчання читання. В. Г. Циватий, Н. А. Шпак (Ред.), *Іноземна мова професійного спрямування як складова підготовки дипломатів та фахівців у сфері зовнішніх зносин* (сс. 164-166). Київ, Україна: ДАУ при МЗС України.

13. Безвін, Ю. Г. (2015d). Роль критичного мислення у процесі формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови. В С. Б. Кузікова, І. М. Щербакова і Н. О. Пасічник (Ред.), *Етнічна самосвідомість та крос-культурна взаємодія сучасної молоді*. Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, Суми, 26 берез. 2015 (сс. 206-208). Суми, Україна: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

14. Безвін, Ю. Г. (2016f). Культурознавчий аспект у формуванні соціокультурної компетентності майбутніх викладачів англійської мови. В С. Б. Кузікова, І. М. Щербакова, Н. О. Пасічник (Ред.), *Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі* (сс. 197-201). Суми, Україна: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка.

АНОТАЦІЯ

Безвін Ю. Г. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2018.

Дисертацію присвячено вирішенню проблеми формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності.

У роботі розглянуто методичні особливості формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови, які лягли в основу відповідної методики; визначено мету та компоненти змісту соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови; обґрунтовано доцільність використання англомовних веб-сайтів журнальних та газетних видань у якості джерела актуальної соціокультурної інформації; доведено доцільність використання статей-новин як лінгвосоціокультурного матеріалу та уточнено поняття "стаття-новина"; розглянуто проектну діяльність і, зокрема, інформаційно-дослідницький проект як засіб формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови.

У межах дослідження проведено відбір матеріалу для формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови у ході

реалізації проектної діяльності; теоретично обґрунтовано і розроблено систему вправ для формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови у ході реалізації проектної діяльності та укладено модель організації навчання на її основі. Експериментально доведено ефективність створеної методики та визначено її оптимальний варіант. Укладено методичні рекомендації щодо формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, лінгвосоціокультурний матеріал, соціокультурна інформація, майбутній викладач англійської мови, проектна діяльність, інформаційно-дослідницький проект, стаття-новина, англомовні веб-сайти газетних та журнальних видань.

АННОТАЦІЯ

Безвин Ю. Г. Формирование социокультурной компетентности у будущих преподавателей английского языка средствами проектной деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения: германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2018.

Диссертация посвящена решению проблемы формирования социокультурной компетентности у будущих преподавателей английского языка средствами проектной деятельности.

В работе рассматриваются теоретические предпосылки формирования социокультурной компетентности у будущих преподавателей английского языка в ходе реализации проектной деятельности. На основе изучения научных работ и требований программ были выделены следующие компоненты социокультурной компетентности у будущих преподавателей английского языка: 1) социокультурные знания; 2) социокультурные умения; 3) социокультурная способность и готовность к межкультурному общению. В качестве источника социокультурной информации предлагается использовать статьи-новости, размещенные на англоязычных веб-сайтах газетных и журнальных изданий. Обоснована целесообразность использования информационно-исследовательского проекта для формирования социокультурной компетентности у будущих преподавателей английского языка.

В рамках исследования были определены критерии для отбора англоязычных веб-сайтов газетных и журнальных изданий: 1) аутентичность; 2) доступность; 3) функционально-целевая обусловленность; 4) достоверность информации; 5) актуальность; 6) место в рейтинге популярности; 7) методический потенциал навигации. Были отобраны статьи-новости в соответствии с предлагаемыми критериями: 1) социокультурной ценности; 2) актуальности и новизны; 3) информативности; 4) мотивационного потенциала; 5) функционально-целевой обусловленности; 6) наличия потенциала для критического осмысления. На основе этапов информационно-исследовательского проекта (подготовительного, исполнительного, завершающего) разработана система упражнений, которая включает следующие группы и подгруппы упражнений: 1) группа упражнений 1.1

для введения в информационно-исследовательский проект (подгруппа упражнений 1.1.1 для актуализации социокультурных знаний; подгруппа упражнений 1.1.2 для формирования умений в чтении статей-новостей с целью ознакомления с проблематикой информационно-исследовательского проекта и формирования проектных групп; подгруппа упражнений 1.1.3 для ознакомления со структурой информационно-исследовательского проекта; подгруппа упражнений 1.1.4 для получения знаний об источниках социокультурной информации для реализации информационно-исследовательского проекта; подгруппа упражнений 1.1.5 для определения социокультурного явления для проведения информационного исследования); 2) группа упражнений 1.2 для планирования проектной деятельности по теме информационно-исследовательского проекта; 3) группа упражнений 2.1 для получения социокультурных знаний и формирования социокультурных умений (подгруппа упражнений 2.1.1 для формирования поисковых умений; подгруппа упражнений 2.1.2 для формирования умений критического оценивания отобранного текстового материала); 4) группа упражнений 2.2 для формирования умений формулировки гипотезы и анти-гипотезы информационно-исследовательского проекта; 5) группа упражнений 2.3 для формирования умений в использовании архивных статей-новостей и других источников относительно изучаемого социокультурного явления; 6) группа упражнений 2.4 для развития социокультурной способности и готовности к критическому осмыслению изучаемого социокультурного явления; 7) группа упражнений 2.5 для формирования умений формулировать и оформлять результаты проведенного информационного исследования; 8) группа упражнений 3.1 для формирования умений презентовать конечный продукт информационно-исследовательского проекта; 9) группа упражнений 3.2 для формирования умений рефлексии и оценивания результатов информационно-исследовательского проекта. С целью практической реализации системы упражнений была разработана соответствующая модель обучения.

Эффективность разработанной методики формирования социокультурной компетентности у будущих преподавателей английского языка в ходе реализации проектной деятельности подтверждена экспериментально. Опираясь на результаты теоретического исследования, разработки и экспериментальной проверки эффективности методики, предложены методические рекомендации для организации и проведения обучения для формирования социокультурной компетентности у будущих преподавателей английского языка средствами проектной деятельности.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, лингвосоциокультурный материал, социокультурная информация, будущий преподаватель английского языка, проектная деятельность, информационно-исследовательский проект, статья-новость, англоязычные веб-сайты газетных и журнальных изданий.

RESUME

Bezvin Iu. G. Forming the Socio-cultural Competence of Future University English Teachers by Means of Project Work. – As Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.02 "Theory and Methodology: Germanic Languages". – Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2018.

The thesis is aimed at the solution of the problem of forming the socio-cultural competence of future university English teachers by means of project work.

The thesis contains an overview of the modern scientific ideas regarding the problem of forming the socio-cultural competence of future university English teachers by means of project work, followed by defining the aim and the structure components of the socio-cultural competence of future university English teachers; grounding the efficiency of English newspapers and magazines web-sites usage as a source of socio-cultural information; efficiency of using Opinion News Articles as a source of linguasociocultural material, which has the potential to critical analysis, followed by giving the definition of the Opinion News Article; defining Information and Research Project as a means of forming the socio-cultural competence of future university English teachers, and giving characteristics of its information and research components.

In terms of the practical research, the thesis provides defining the criteria for making the list of English newspapers and magazines web-sites as a source of Factual and Opinion News Articles to use in Information and Research Project; defining the criteria for making the list of Opinion News Articles as a source of linguasociocultural material for forming the socio-cultural competence of future university English teachers; selection of English newspapers and magazines web-sites and Opinion News Articles for forming the socio-cultural competence of future university English teachers; developing the system of exercises for forming the socio-cultural competence of future university English teachers by means of Project Work, together with defining the stages of forming the socio-cultural competence of future university English teachers in accordance with the stages of Information and Research Project; developing the complex of exercises, the content and the structure of which corresponds to the content and the structure of the developed model for teaching the future university English language teachers by means of Information and Research Project. The experimental teaching has proved the validity of the suggested methodology. Methodological recommendations for organizing forming the socio-cultural competence of future university English teachers by means of project work have been developed.

Key words: socio-cultural competence, linguasociocultural material, socio-cultural information, future university English teachers, project work, information and research project, opinion news articles, English newspapers and magazines web-sites.